

УДК 343.82

Марисюк Костянтин Богданович –

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Kostiantyn B. Marysiuk –

doctor of juridical sciences, professor,
professor of criminal law and procedure department
the Training and Scientific Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
(1/3 Knyaz Roman str., Building 19, Room 304, Lviv)

Васильків Оксана-Анна Володимирівна –

студентка
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Oksana-Anna V. Vasylykiv –

student of
the Training and Scientific Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
(1/3 Knyaz Roman str., Building 19, Room 304, Lviv)

Ознаки банди згідно з чиним КК України

У статті здійснено правовий аналіз ознак банди за чинним КК України. Доведено, що ст. 257 КК України передбачає 5 ознак бандитизму як кримінального правопорушення, а саме: наявність у банді декількох (трьох та більше) суб'єктів кримінального правопорушення; стійкість; озброєність; мета учасників угруповання – вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб; спосіб вчинення злочину – напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб.

Ключові слова: банда, кримінальний кодекс, зброя, потерпілий, кримінальне правопорушення.

В статье осуществлен правовой анализ признаков банды по действующему УК Украины. Доказано, что ст. 257 УК Украины предусматривает 5 признаков бандитизма как уголовного преступления, а именно: наличие в банде нескольких (трех и более) субъектов уголовного правонарушения; устойчивость; вооруженность; цель участников группировки - совершение нападений на предприятия, учреждения, организации либо на отдельных лиц; способ совершения преступления - нападение на предприятия, учреждения, организации либо на отдельных лиц.

Ключевые слова: банда, уголовный кодекс, оружие, потерпевший, уголовное преступление.

K.B. Marysiuk, O.-A.V. Vasylykiv Signs of the Gang According to Current CC of Ukraine

The article analyzes the legal characteristics of the gang under the current Criminal Code of Ukraine. A gang must be an armed organized group or criminal organization that was previously created to carry out several attacks on enterprises, institutions, organizations or individuals, or one such attack that requires careful long-term training. It is proved that Art. 257 of the Criminal Code of Ukraine provides for 5 signs of banditry as a criminal offense, namely: the presence in the gang of several (three or more) subjects of a criminal offense; stability; armament; the purpose of the group members - to attack enterprises, institutions, organizations or individuals; way of committing a crime - an attack on enterprises, institutions, organizations or individuals.

Mandatory presence of three or more subjects of the offense, which establishes a fairly large number of components, which affects the increased public danger. The stability of the association indicates the presence of internal and external features that ensure cohesion, strong communication between members, the ability to withstand adverse conditions that allow the continued long-term existence of the gang. Availability of arms of the formation is a sign that indicates the mandatory presence of the gang and its members of certain types of weapons, other than those that are not considered weapons in its criminal law and its use during attacks. The purpose of the gang is to attack enterprises, institutions, organizations or individuals, which indicates a desire to use violence and achieve selfish goals (illegal enrichment). The method of commission covers the preparation, commission and concealment of a crime. Depending on the circumstances of each offense, the time and resources spent at each stage may vary, but in any case it is impossible to avoid at least one of them.

Signs of an offense play a very important role in classifying acts committed in complicity, as they allow them to be distinguished, as well as in the detection, investigation and determination of responsibility for offenses committed by organized groups and criminal organizations, and in preventing them.

Keywords: gang, criminal code, weapon, victim, criminal offense.

Постановка проблеми. Однією з основних умов становлення демократичної правової держави є налагоджений процес боротьби зі злочинністю, особливо, коли вона є організованою, тобто такою, яка передбачає тривале і неодноразове вчинення кримінальних правопорушень. Держава повинна ставити в пріоритет захист прав, свобод та майнових інтересів організацій різноманітних форм власності та захист суспільних відносин в цілому. Одним з найнебезпечніших видів прояву організованої злочинності, який загрожує нормальному функціонуванню підприємств, установ, організацій, а також звичайних осіб – є бандитизм.

На тлі ситуації в країні : кризи, майнової нерівності, зростаючої невдоволеності населення владою, все частіше утворюються незаконні організовані групи, які нерідко володіють зброєю, що в разі підвищує загрозу небезпеки населенню країни.

Усе це зумовлює напружену ситуацію та загрожує життю та здоров'ю осіб, нормальному функціонуванню господарського сектору та вимагає вжиття державою необхідних мір попередження та захисту, спрямованих на протидію кримінальним правопорушенням у сфері бандитизму.

16 вересня 2020 р.у Кабінет Міністрів України видав розпорядження № 1126-р про схвалення Стратегії боротьби зі злочинністю, що вказує на увагу держави до даного проблемного питання, але поки що лише в теорії, про оцінку ж виконання даної стратегії та її ефективності або неефективності буде відомо 1 квітня 2021 року, коли Національний координатор надасть її

Кабінетові Міністрів України, Президенту України та Верховній Раді[1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.Проблемами кримінально-правової та кримінологічної характеристики бандитизму цікавляться багато вітчизняних науковців, зокрема: А.А. Вознюк,Ю.Г. Гаврилов, М.Ю. Ковальська,В.В. Бендріківський , В.В. Голіна, І.В. Іваненко, М.В. Проценко, В.І. Борисов, І.І. Радіонов, Л.М. Демидова та інші.

Не вирішені раніше проблеми. Однак, не зважаючи на велику кількість наукових праць, низка проблем, таких як характеристика складу правопорушення, соціальна зумовленість виникнення злочинних формувань, кримінальна відповідальність винних залишаються до кінця не вирішеними, а також у ряді питань науковці займають протилежні позиції, що ускладнює кінцевий результат дослідження.

Мета статті. Здійснення комплексної характеристики поняття бандитизму та детального дослідження його складових ознак, правову природу банди як форми організованої співучасті, проблеми кваліфікації діяння та суспільні відносини, які виникають у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності за бандитизм.

Виклад основного матеріалу. Бандою необхідно визнавати озброєну організовану групу або злочинну організацію, яка попередньо створена з метою вчинення кількох нападівна підприємства, установи, організаціїчина окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної довготривалої підготовки[2]. Стаття 257 ККУ країни передбачає 5 ознак бандитизму як кримінального правопорушення,

а саме : наявність у банді декількох (трьох та більше) суб'єктів кримінального правопорушення; стійкість; озброєність; мета учасників угруповання – вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб; спосіб вчинення злочину – напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, що викликає потребу дослідити кожну з них[3, с. 120].

1. Наявність у банді декількох суб'єктів кримінального правопорушення.

Суб'єктом ст. 257 ККУ України є фізична, осудна особа зі зниженим віком кримінальної відповідальності – 14 років. Отже, для утворення банди потрібна наявність не менше трьох фізичних осіб, які в момент вчинення діяння (або бездіяльності) могли усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та керувати ними, а також досягли віку з якого настає відповідальність за дане правопорушення.

Кількісний склад організованого формування значною мірою впливає на збільшення ступеню суспільної небезпеки протиправного діяння. Якісний ж склад вказує на ті ролі та функції, які кожен з учасників взяв для себе. Крім звичного розподілу ролей на організатора, виконавця (співвиконавця), підбурювача та пособника, є особи, що не входять до складу банди, але беруть участь у здійсненні кримінального правопорушення [4, с. 65]. Тому, здійснивши аналіз ст. 27, 28, 257 та постанови Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» можна визначити таких суб'єктів банди:

1) члени організованого об'єднання – це особи, які входять до складу банди та беруть участь у всіх, здійснених нею протиправних діях, або у більшості з них;

2) особи, які беруть участь в окремих правопорушеннях банди, але не входять до її складу - особи, що не входять до постійного складу групи, але беруть участь у правопорушеннях. В цьому випадку особа повинна усвідомлювати свою причетність до діяння банди, щоб її дії можна було кваліфікувати за ст. 257 КК. Якщо особа, яка не брала участі у нападі, лише якимось чином допомагала у його здійсненні, її діяння будуть кваліфікуватись за п.5 ст.27 ККУ – пособництво;

3) причетні до протиправної діяльності організованої групи – особи, які не беруть прямої участі в нападі, але іншим чином надають потрібну допомогу. До них належать:

- особи, які здійснюють не обіцяне заздалегідь переховування правопорушника, знарядь і засобів вчинення, слідів чи предметів, здобутих незаконним шляхом, або придбання чи збут таких предметів (ч. 6 ст. 27 ККУ);

- особи, які обіцяють до закінчення вчинення злочину не повідомляти про достовірно відомий підготовлюваний або вчинюваний організованою групою чи злочинною організацією злочин (ч. 7 ст. 27 ККУ);

- особи, які здійснюють не обіцяне заздалегідь сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності шляхом надання приміщень, сховищ, транспортних засобів, інформації, документів, технічних пристроїв, грошей, цінних паперів, а також заздалегідь не обіцяне здійснення інших дій по створенню умов, які сприяють їх злочинній діяльності (ст. 256 КК України)[5, с. 31];

Вступ особи до банди та участь у ній означає надання особою згоди на участь у ній за умови, що вона повністю усвідомлювала факт її існування і підтвердила певними діями (усними, письмовими чи конклюдентними) реальність своїх намірів.

2. Стійкість об'єднання.

За академічним тлумачним словником України слово «стійкий» означає: «той, для якого характерні стабільність, постійність; здатний витримати зовнішній вплив, протидіяти чомусь, який довго зберігає і виявляє свої властивості, не піддається руйнуванню»[6]. Якщо розглядати цей термін на прикладі організованого формування, то «стійкістю» будуть: стабільність, постійність, сталість складу об'єднання, довготривалий період його існування, здатність витримувати зовнішній вплив, протидіяти правоохоронним органам, наполегливість, твердість, непохитність у намірах учасників. Це означає, що учасники банди повинні забезпечити протидію факторам, які можуть стати причиною дезорганізації. Також складовими стійкості є тісний зв'язок учасників, згуртованість, готовність кожного учасника виконати поставлене завдання, певний ряд правил, які є спільними для усіх, дисципліна, наявність плану

вчинюваних правопорушень та чіткий розподіл ролей. Окрім внутрішньої стійкості, банда також характеризується наступними чинниками зовнішньої:

- 1) налагодження корупційних зв'язків;
- 2) наявність джерел інформації у владі;
- 3) знайдення джерел постійного фінансування.

Набуття організованою групою ознак зовнішньої стійкості (за наявності ієрархічної побудови та мети вчинення тяжких і особливо тяжких правопорушень), як правило, свідчить про те, що ця група трансформувалась у злочинну організацію.

Окрім вищенаведених основних ознак, можливо виділити ще й факультативні, які не є обов'язковими, але їх наявність робить організоване формування ще міцнішим. Це – особисті відносини учасників, взаємозв'язок між ними, спільність намірів та думок, відсутність конфліктів та суперечок.

Стойкість в організованому злочинному об'єднанні може з'явитись одним із таких способів:

- 1) перше правопорушення учинено групою осіб, а друге – організованою групою чи злочинною організацією;
- 2) перше правопорушення учинено групою осіб за попередньою змовою, а друге – організованою групою чи злочинною організацією;
- 3) перше правопорушення учинено групою осіб, друге – групою осіб за попередньою змовою, а третє – організованою групою чи злочинною організацією;
- 4) перше правопорушення учинено групою осіб, друге – групою осіб за попередньою змовою, третє – організованою групою, четверте – злочинною організацією;
- 5) перше правопорушення учинено групою осіб, друге – групою осіб за попередньою змовою, третє – групою осіб за попередньою змовою, четверте – організованою групою або злочинною організацією [7, с. 32-33].

3. Озброєність формування.

Озброєність як кримінально-правова ознака є обов'язковою для банди та збройного формування. Очевидно, що не усі предмети

підходять під визначення «зброї» у кримінальному праві. Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» №3 від 26 квітня 2002 року бойові припаси, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, військова техніка, вибухові пристрої, спеціальні засоби, інші бойові речовини, спеціальна техніка, інші речовини і предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення не вважаються зброєю у її кримінально-правовому значенні, зокрема – в контексті кримінальної відповідальності за бандитизм [8]. В КК України розрізняються такі види зброї як вогнепальна, вибухова, холодна та зброя масового знищення.

У теорії кримінального права до зброї в разі вчинення бандитизму відносять різні її види, зокрема: гладкоствольну, вогнепальну, холодну військову, мисливську і спортивну, саморобну та перероблену (зокрема обрізи), вибухові пристрої, інші аналогічні пристосування; пневматичні чи газові рушніці, пістолети, револьвери, металні, електрошокові чи інші аналогічні пристрої за умови, що вони належать до типів, використання яких громадянами потребує спеціального дозволу (зокрема пневматична зброя зі швидкістю польоту кулі понад 100 м/сек, газові пістолети і револьвери, газові балони, споряджені газом нервовопаралітичної дії) [9].

Відтак до зброї в бандитизмі не можна віднести інші предмети, які можуть використовуватись як зброя, чи спеціально пристосовані або заздалегідь заготовлені для нападу, зокрема сокири, ломи, долото, леза, столові, кухонні і складані ножі, стартові і газові пістолети, пневматичну зброю, ракетниці, цеглини, кийки, пляшки, макети зброї та інші предмети, що є імітацією зброї.

Чому ж вищенаведені предмети, або ж вибухові предмети не можна вважати зброєю у банді, навіть якщо вони використовуються з метою спричинити смерть людям? Саме зброя робить організовану групу особливо небезпечною та гарантує набагато більший відсоток успішності нападів та протидії правоохоронним органам.

Отже, якщо організована група не володіє зброєю взагалі - це виключає її характеристику за ст. 257 ККУ, адже одна з обов'язкових ознак, передбачених статтею не виконується.

4. Мета – вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб.

Мета правопорушення – це бажання особи, яка вчиняє суспільно небезпечне діяння, досягти певних протиправних наслідків. Вона є характерною ознакою умисних кримінальних правопорушень, що вчиняються з прямим умислом.

Спеціальною метою, яка передбачає ст. 257 ККУ України є озброєний напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб. Це означає, що банда прагне досягнути неправомірного результату за допомогою насильства або створення реальної загрози його застосування, планує діяти раптово, агресивно, неочікувано.

Якщо група осіб зорганізувалась для фальсифікації грошей, здійснення контрабанди, тощо, вона не буде вважатись бандою, навіть якщо її дії є неправомірними, але не є нападом, отже метою правопорушення за ст. 257 ККУ.

Організація такого формування утворює склад бандитизму незалежно від того, чи встигли його учасники здійснити хоча б один із запланованих нападів.

5. Спосіб вчинення – напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб.

Під способом вчинення кримінального правопорушення розуміється об'єктивно і суб'єктивно зумовлена система поведінки суб'єкта до, в момент і після вчинення ним правопорушення, що залишає різного роду характерні сліди зовні, які дають можливість за допомогою криміналістичних прийомів і засобів уявити суть події, що відбулася, своєрідність злочинної поведінки правопорушника, його окремі особистісні характеристики [10, с. 46].

Способи вчинення правопорушення, передбаченого ст. 257 КК України, є різноманітними і особи в кожному конкретному випадку обирають певний спосіб залежно від конкретних обставин.

Спосіб вчинення бандитизму включає в себе підготовку, вчинення і приховування злочину.

1) Підготовка до бандитизму включає в себе попередню організацію злочинної групи – це може бути як і первісне угруповання так і перетворення організованої групи в банду вже в процесі її існування. Також до підготовки належить вибір об'єктів, на яких буде здійснюватись напад, попередню розвідку та отримання інформації, розробки плану, можливих варіантів ходу подій, озброєння. Підготовка до вчинення нападу, залежно від об'єкта нападу, його характеристик, здійснюється доволі детально. Приміром, плануючи напади на окремих громадян, члени банди можуть виїжджати на відкриту місцевість, де цілком анонімно проводити тренувальні дії. В разі підготовки нападу на офіси і магазини злочинці попередньо неодноразово відвідують об'єкт, щоб вивчити внутрішню обстановку, режим роботи, систему охорони, оснащеність відеонаглядом, здійснюють постійне спостереження або в інший спосіб перевіряють, чи за їхніми діями ніхто не стежить [11, с. 175].

2) Вчинення бандитизму – це і сам процес вчинення нападу, отже участь суб'єктів у нападі, або ж осіб, які не брали участь але є учасниками банди і надавали допомогу способами не дотичними до вчинення правопорушення.

3) Приховування фактів вчинення бандитизму – це різноманіття дій, вчинюваних заради протидії подальшого викриття правопорушників: знищення зброї чи транспортних засобів, що слугували знаряддями вчинення правопорушення, умисне вбивство свідків (що кваліфікується окремо за ст. 115 ККУ України), підробка документів, приховування речових доказів.

Висновки: Кримінально-правові ознаки організованих злочинних об'єднань – це закріплені в законі про кримінальну відповідальність їх риси, властивості та особливості, що підлягають обов'язковому встановленню під час кваліфікації правопорушень. З вищевказаної характеристики та аналізу обов'язкових ознак бандитизму можна зробити висновок щодо кожної з них. Обов'язкова наявність трьох і більше суб'єктів правопорушення, що встановлює досить великий кількісний склад, який впливає на збільшену суспільну небезпечність. Стійкість об'єднання вказує на

наявність внутрішніх і зовнішніх рис, які забезпечують згуртованість, міцний зв'язок учасників, вміння протидіяти несприятливим умовам, що надають можливість подальшого довгого існування банди. Озброєність формування є ознакою, яка вказує на обов'язкову наявність у банди та її учасників певних видів зброї, крім тієї, яка не вважається зброєю у її кримінально-правовому значенні та використанні її під час нападів. Мета банди – вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, що вказує на бажання застосування насильства та досягнення корисливих цілей (незаконне збагачення). Способом вчинення охоплюються підготовка,

вчинення і приховування злочину. В залежності від обставин кожного правопорушення час та ресурси, витрачені на кожен етап можуть відрізнятись, але в будь-якому випадку уникнути хоча б одного з них неможливо.

Ознаки правопорушення відіграють дуже важливу роль при кваліфікації діянь, вчинених у співучасті, адже дозволяють їх розмежувати, а також тому, що застосовуються під час виявлення, розслідування та визначення відповідальності за правопорушення, учинені організованими групами та злочинними організаціями, та при запобіганні їх вчиненню.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: розпорядження Кабінету міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.
2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Верховного Суду України №13 від 23.12.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>.
3. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. На 01 лютого 2021 року: Офіц. Текст. Київ: Алерта, 2021. 228 с.
4. Вознюк А. А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 192 с.
5. Вознюк А. А. До питання про види учасників організованих груп і злочинних організацій. *Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка)*: тези доп. II наук.-теорет. конф. (м. Київ, 16 листоп. 2011 р.) / ред. кол.: В. В. Коваленко (голова), О. М. Джужа, Є. М. Бодюл та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2011. с. 31–33.
6. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua/s/stijkyj>.
7. Вознюк А. А. Актуальні питання визначення стійкості злочинних об'єднань. *Юридичний часопис* № 1 (7). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2014. С. 24–34.
8. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: постанова Пленуму Верховного Суду України №3 від 26.04.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>.
9. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Верховного Суду України № 13 від 23.12.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>.
10. Весельський В. К., Пясковський В. В. Сучасні можливості використання даних про спосіб вчинення злочину в боротьбі зі злочинністю: навч. посіб. Київ: КНТ, 2009. 160 с.
11. Ковальська М.Ю. Основи методики розслідування бандитизму: дис. ...д-ра філософії. Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, 2020. 233 с.

References:

1. Pro skhvalennia Stratehii borotby z orhanizovanoi zlochynnistiu: rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.
2. Pro praktyku rozghliadu sudamy kryminalnykh sprav pro zlochyny, vchyneni stiikymy zlochynnymy obiednanniamy: postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy №13 vid 23.12.2005 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>.
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: chynne zakonodavstvo iz zminamy ta dopov. Na 01 liutoho 2021 roku: Ofits. Tekst. Kyiv: Alerta, 2021. 228 s.
4. Vozniuk A. A. Kryminalno-pravovi oznaky orhanizovanykh hrup i zlochynnykh orhanizatsii: monohrafiia. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2015. 192 s.
5. Vozniuk A. A. Do pytannia pro vydy uchasykiv orhanizovanykh hrup i zlochynnykh orhanizatsii. *Aktualni problemy kryminalnogo prava (pam'iaty profesora P. P. Mykhailenka): tezy dop.* II nauk.-teoret. konf. (m. Kyiv, 16 lystop. 2011 r.) / red. kol.: V. V. Kovalenko (holova), O. M. Dzhuzha, Ye. M. Bodiul ta in. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2011. s. 31–33.
6. Slovnyk ukrainskoi movy. Akademichnyi tlumachnyi slovnyk (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua/s/stijkyj>.
7. Vozniuk A. A. Aktualni pytannia vyznachennia stiikosti zlochynnykh ob'iednan. *Yurydychnyi chasopys* № 1 (7). Kyiv: Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav, 2014. S. 24–34.
8. Pro sudovu praktyku v spravakh pro vykradennia ta inshe nezakonne povodzhennia zi zbroieiu, boiovymyprypasamy, vybukhovymyrechovynamy, vybukhovymyprystroiamychy radioaktyvnymy materialamy: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy №3 vid 26.04.2002 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>.
9. Pro praktyku rozghliadu sudamy kryminalnykh sprav pro zlochyny, vchyneni stiikymy zlochynnymy obiednanniamy: postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 13 vid 23.12.2005 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>.
10. Veselskyi V. K., Piaskovskyi V. V. Suchasni mozhlyvosti vykorystannia danykh pro sposib vchynennia zlochynu v borotbi zi zlochynnistiu : navch. posib. Kyiv: KNT, 2009. 160 s.
11. Kovalska M.Yu. Osnovy metodyky rozsliduvannia bandytyzmu: dys. ...d-ra filosofii. Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, Lviv, 2020. 233 s.